

L'Institut d'Estudis Catalans ha perseverat un any més (el 2006 és el vuitè) a programar un cicle de conferències destinat a donar a conèixer la personalitat i les realitzacions dels recipients dels premis Nobel de l'any en curs atorgats per l'Acadèmia Sueca. No s'hi inclou, doncs, el Premi Nobel de la Pau, atorgat per una comissió del Parlament Noruec, que obeeix a criteris allunyats dels objectius i les tasques d'aquest Institut. El cicle, organitzat i coordinat per la Secretaria Científica, ha comptat com en anys anteriors amb la decidida col·laboració de les societats filials de Física, de Química, de Biologia, de Literatura i d'Economia per identificar les persones idònies en cada cas per tractar dels investigadors i creadors guardonats i per aportar clàrícies sobre els seus treballs i sobre les raons que han fet que els respectius jurats els atorguessin els premis. D'aquesta manera, l'Institut vol retre el seu homenatge als guardonats, alhora que ofereix informació rigorosa sobre els seus perfils biogràfics, els seus treballs, les relacions d'aquests amb els seus antecedents històrics, el context en el qual han estat realitzats i la cultura en la qual s'integren. L'Institut d'Estudis Catalans contribueix d'aquesta manera a difondre l'obra dels premiats per al seu àmbit de recerca o creació i fins i tot a donar fonament a una raonable especulació sobre les repercussions que puguin tenir per al desenvolupament present i futur.

Més de cent anys després de ser creats, els premis Nobel han assolit un prestigi universal i han esdevingut un referent per al món de la recerca en física, química, biologia i economia i en el de la creació literària. El seu atorgament constitueix un esdeveniment social d'un gran relleu en el qual les institucions i els països representats pels guardonats guanyen també en prestigi. El creixent interès i curiositat d'un públic cada vegada més ampli pels temes relacionats amb el desenvolupament científic i tècnic fa que els mitjans de comunicació atorguin també cada cop més atenció a aquests premis

i tractin de divulgar per al gran públic els assoliments dels guardonats.

El cicle de conferències de l'Institut d'Estudis Catalans pretén donar satisfacció a aquesta curiositat per a un públic més exigent que el general. Es tracta de conferències d'alta divulgació, a càrrec d'especialistes en les matèries que són objecte dels estudis i descobertes dels guardonats, adreçades a una ciutadania amb una certa formació científica que vol conèixer detalls i perquè de l'atorgament de cada premi a les persones que l'han rebut. Per fer-ne arribar el contingut a un públic més ampli es publiquen posteriorment en la sèrie «Publicacions de la Presidència».

El Premi Nobel de Física de l'any 2006 s'ha concedit a dos astrofísics nord-americans, John C. Mather i George F. Smoot, «pel seu descobriment de la forma de cos negre i l'anisotropia de la radiació còsmica de fons». Tal com explica Eduard Salvador Solé, investigador del Departament d'Astronomia i Meteorologia i de l'Institut de Ciències del Cosmos de la Universitat de Barcelona, en la seva conferència, és la segona vegada en la història que contribucions sobre la radiació còsmica de fons són premiades amb aquest distingit guardó. El primer cop es va premiar el descobriment d'aquesta radiació; ara s'ha premiat la caracterització detallada de les seves propietats, que confirma plenament el model cosmològic del Big Bang.

El Premi Nobel de Química de l'any 2006 ha estat atorgat al químic nord-americà Roger D. Kornberg pels seus estudis de les bases moleculars de la transcripció eucariota. Segons ens explica en la seva conferència Jordi Bernués Martínez, investigador de l'Institut de Biologia Molecular de Barcelona (CSIC) i del Parc Científic de Barcelona, els treballs de Roger D. Kornberg han abordat el problema de la transcripció des d'un enfocament estructural i han contribuït decisivament a l'esclariment dels mecanismes de la transcripció eucariota

amb la RNA-polimerasa II i han portat així mateix al descobriment d'un nou factor de transcripció general.

El Premi Nobel de Fisiologia o Medicina de l'any 2006 ha estat concedit a Andrew Z. Fire i a Craig C. Mello, dos biòlegs nord-americans, pel seu descobriment del silenciament gènic per RNA de doble cadena. Tal com posa de manifest Ramin Shiekhhattar, professor d'investigació de la Institució Catalana de Recerca i Estudis Avançats (ICREA), que actualment treballa al Centre de Regulació Genòmica, en el camp de la transcripció es va donar per fet durant molts anys que el DNA de doble cadena era transcrit a RNA de cadena simple, el qual finalment era traduït a proteïna. La idea que l'RNA també pogués ser de doble cadena ni tan sols es considerava. Els dos biòlegs premiats han obert un nou camp de recerca fascinant en aclarir el 1998 que l'RNA de doble cadena causava una interferència potent i específica sobre l'expressió gènica. Un camp de recerca que, segons afirma Ramin Shiekhhattar, té un ampli potencial per ajudar a entendre la regulació gènica i desenvolupar teràpies noves i profitoses.

El Premi Nobel de Literatura de l'any 2006 ha estat atorgat a l'escriptor turc Orhan Pamuk, el qual, segons el jurat, «buscant l'ànima melancòlica de la seva ciutat natal (Istanbul), ha trobat nous símbols per reflectir el xoc i el lligam entre cultures». Matilde V. Alsina, periodista del suplement de cultura del diari *Avui*, assenyala en la seva conferència que, per més que dins i fora del seu país ha estat qüestionada la concessió a Pamuk del Premi (el primer atorgat a un escriptor en llengua turca), no es pot negar el seu caràcter de veu de la modernitat turca, una veu preocupada pel tema de la identitat i del doble, que rastreja les empremtes orientals a Occident i les ambivalències i ambigüitats de la cultura otomana d'ahir i la turca d'avui.

Finalment, el Premi Nobel d'Economia de l'any 2006 s'ha concedit a l'economista nord-americà Edmund S. Phelps

«per les seves anàlisis dels desajustaments intertemporals (*trade-offs*) en la política econòmica». Francesc Xavier Mena López, catedràtic d'Economia d'ESADE, ens explica com la política econòmica situa l'estabilitat de preus, la plena ocupació i el creixement entre els seus objectius principals. Fins als anys setanta, la corba de Phillips havia contrastat una relació inversa i estable (*trade-off*) entre la variació dels preus i la taxa de desocupació en la majoria de les economies desenvolupades. El professor Edmund S. Phelps no es va esperar que la realitat desmentís aquella relació i, a partir de l'anàlisi de les implicacions de les expectatives i la informació incompleta dels agents econòmics (famílies, empreses) en la determinació dels preus i els salaris, va projectar llum sobre les possibilitats i limitacions de les polítiques econòmiques estabilitzadores, a curt i llarg termini, en els àmbits de la inflació i l'atur. Les seves aportacions han tingut una àmplia incidència en els objectius i la instrumentació de la política monetària per part dels bancs centrals. La seva regla d'or del creixement ha tingut influència en àmbits com els sistemes públics de pensions.

SALVADOR GINER

President de l'Institut d'Estudis Catalans (2005-2013)